

PIĘKNO PROPORCJI I HARMONII. CZŁOWIEK WITRUWIAŃSKI LEONARDA DA VINCI

TADEUSZ BANOWSKI

PLASTYKA W SZKOLE PODSTAWOWEJ (PROPOZYCJA DO REALIZACJI W KLASACH V-VII)

Temat: Piękno w proporcji i harmonii. *Człowiek witruwiański* Leonarda da Vinci

Szczegółowe cele kształcenia

I. Opanowanie zagadnień z zakresu języka i funkcji plastyki; podejmowanie działań twórczych, w których wykorzystane są wiadomości dotyczące formy i struktury dzieła. Uczeń:

1. wykazuje się znajomością dziedzin sztuk plastycznych: malarstwa, (...) rysunku (...); rozumie funkcje tych dziedzin i charakteryzuje ich język; rozróżnia sposoby i style wypowiedzi w obrębie dyscyplin (...);

5. charakteryzuje pozostałe środki wyrazu artystycznego, takie jak: linia (...); wykorzystuje wskazane środki w działaniach plastycznych (kompozycjach z wyobraźni i transpozycji natury);

6. rozróżnia gatunki i tematykę dzieł w sztukach plastycznych (portret, (...), sceny: rodzajowa, religijna (...)).

II. Doskonalenie umiejętności plastycznych – ekspresja twórcza przejawiająca się w działaniach indywidualnych i zespołowych. Uczeń:

1. w zadaniach plastycznych interpretuje obserwowane (...) motywy i zjawiska, stosując środki wyrazu zgodnie z własnym odczuciem (...);

PIĘKNO PROPORCJI I HARMONII. CZŁOWIEK WITRUWIAŃSKI LEONARDA DA VINCI

III. Opanowanie podstawowych wiadomości z zakresu kultury plastycznej, jej narodowego i ogólnoludzkiego dziedzictwa kulturowego. Uczeń:

5. rozpoznaje wybrane, najbardziej istotne dzieła z dorobku innych narodów;
6. rozumie i charakteryzuje na wybranych przykładach z różnych dziedzin pojęcie stylu w sztuce.

Opis sytuacji dydaktycznej:

Zajęcia należy przeprowadzić podczas omawiania sztuki renesansu i twórczości Leonarda da Vinci, ale także podczas zajęć dotyczących technik rysunkowych. Lekcja odwołuje się do greckich kanonów postaci z okresu klasycznego.

Realizacja tematu:

Jako wprowadzenie do lekcji warto zastosować elementy dramy. Zaproponuj uczniom ćwiczenie – poproś, by stanęli w różnych pozach, jak rzeźby. Zaznacz, że mogą to być zarówno figury proste, jak i bardziej skomplikowane. Wybierz z nich te, które są statyczne, cechujące się harmonijnymi układami. Możesz wykonać ich zdjęcie lub poprosić, by uczniowie jeszcze chwilę stali w swoich pozycjach.

Wprowadź pojęcie harmonii (PWN: *skutek doskonałego uporządkowania elementów jakiejś całości; cecha piękna*). Wyjaśnij, że w okresie renesansu cechy tej poszukiwano w związku z fascynacją kulturą antyczną.

W głównej części lekcji poinformuj, że jednym z najwybitniejszych twórców renesansu jest Leonardo da Vinci. Zaprezentuj krótki film: https://www.youtube.com/watch?v=yqeAU6zqe_k. Po obejrzeniu przeprowadź krótką dyskusję na temat: dlaczego Leonarda da Vinci uważa się za człowieka renesansu? Uczniowie zapisują wnioski w formie mapy myśli (odwołują się do myśli starożytnej – humanista, wszechstronne zainteresowania naukowe, studiowanie natury, zainteresowanie człowiekiem, wszechstronny artystycznie – zajmował się architekturą, malarstwem, rysunkiem, był autorem scen religijnych, portretów, konstruktorem projektów machin wojennych, maszyn latających, a także natury). Powiedz uczniom, że w renesansie człowiek był w centrum zainteresowania i Leonardo, podobnie jak greccy rzeźbiarze w starożytności, stworzył swój kanon człowieka, o którym dowiedzą się na kolejnym etapie lekcji.

Rozdaj uczniom kartę pracy dla każdego (**załącznik 1**). Polecenie pierwsze uczniowie mogą wykonać w parach, a polecenie drugie – indywidualnie. Poznają, czym jest kanon, zaprezentują kanony greckie oraz poznają genezę i koncepcję rysunku *Człowieka witruwiańskiego* Leonarda da Vinci (polecenie 1). Następnie indywidualnie, na skserowanych rysunkach renesansowego artysty zbadają, czy środek koła i środek kwadratu – figur, w które Leonardo wpisał postać, pokrywają się. Uczniowie prezentują swoje spostrzeżenia. Stwierdzają, że środki figur nie pokrywają się, wnioskuje, że późniejsza praca Cesariana jest wierniejsza koncepcji Witruwiusza, jednak nie wplywa to na harmonię dzieła.

TADEUSZ BANOWSKI

W części podsumowującej wyświetl dwa dzieła Leonarda da Vinci (**załącznik 2**) i poproś uczniów o podanie cech wpływających na harmonię, idealizm, piękno. Uczniowie powinni zwrócić uwagę na uporządkowanie, stosowanie symetrii, wpisanie figur w trójkąt, a także na sposób przedstawienia człowieka w centrum jako elementy podkreślające piękno i harmonię w dziełach artysty.

ZAŁĄCZNIK 1**KARTA PRACY****Polecenie 1****Przeczytaj poniższy tekst i odpowiedz na pytania**

Już w starożytności opracowywano kanony, czyli zasady ukazania człowieka. Antyczni rzeźbiarze opracowali je na podstawie tzw. modułu, za który obrali sobie głowę postaci. Najstynniejszy jest kanon Polikleta, według którego głowa mieściła się w całej postaci siedem razy. Zmodyfikował go Lizyp, opracowując postać bardziej smukłą i o mniejszej głowie, mieszczącej się w rzeźbie aż 9 razy.

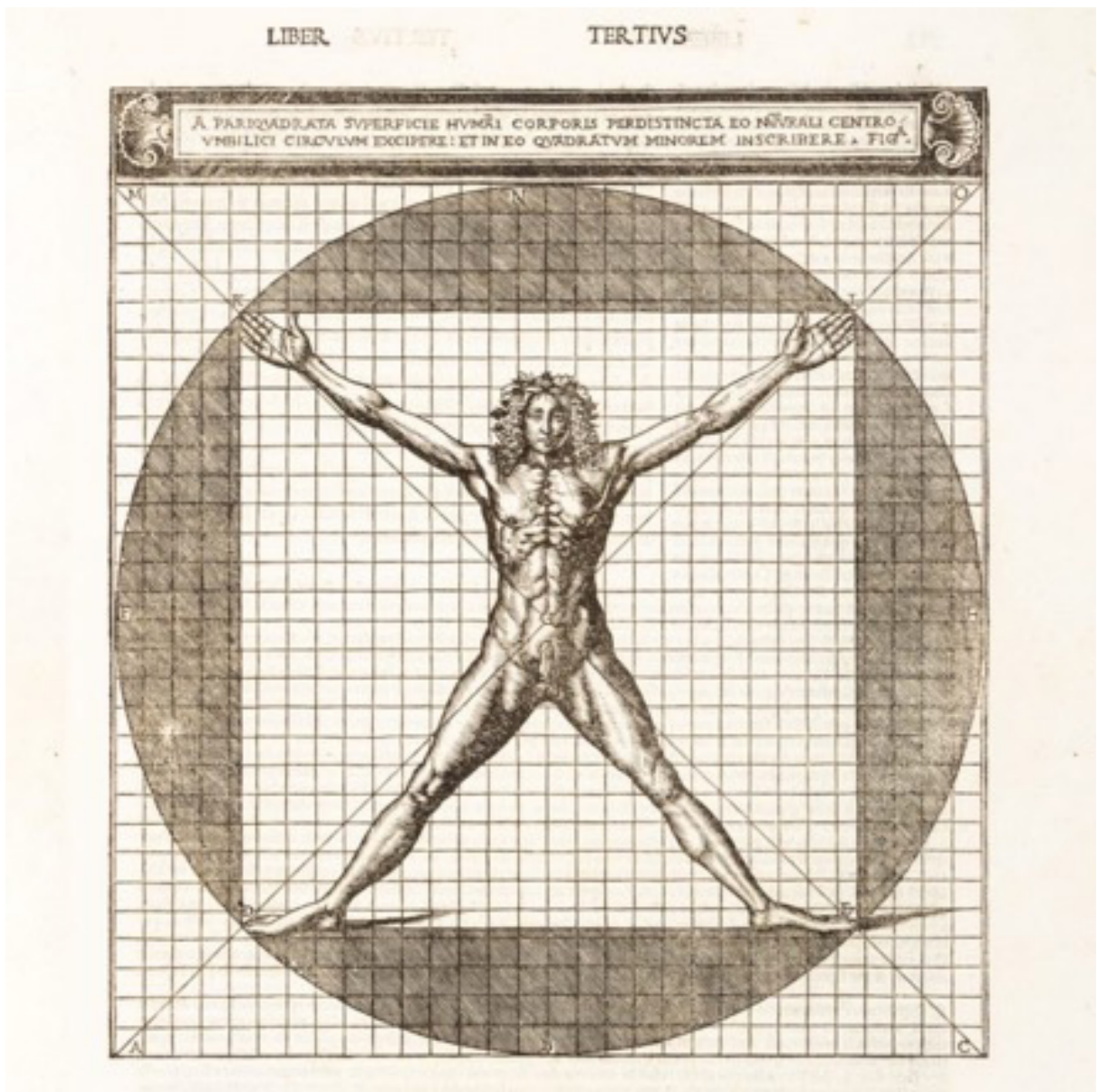
W 1416 roku odnaleziono rękopis Witruwiusza – rzymskiego architekta żyjącego w I w. p.n.e. – zatytułowany „O architekturze ksiąg dziesięć”. W swoim dziele stwierdził, że starożytni wzorowali świątynie na proporcjach ludzkiego ciała, które mieściło się zarówno w idealnym okręgu, jak i w kwadracie. Leonardo natomiast szukał związku między umysem a ciałem oraz człowiekiem i światem przyrody. Uważał, że człowiek stworzony został w oparciu o harmonię natury, a kwadrat i koło to figury idealne, odzwierciedlające boski ład i harmonię. Dzieło Witruwiusza zachwyciło Leonarda, więc zilustrował jego koncepcję zgodnie z zapisami: *Centralnym punktem ciała ludzkiego jest z natury rzeczy pępek. Jeśli bowiem położy się człowieka na wznak z wyciągniętymi rękami i nogami i ustawiwszy jedno ramię cyrkla w miejscu, gdzie jest pępek, zakreśli się koło, to obwód tego koła dotknie końca palców u rąk i nóg. I tak jak ciało ludzkie da się ująć w figurę koła, podobnie da się ono ująć w kwadrat. Jeśli się bowiem odmierzy odległość od stóp do czubka głowy i potem tę miarę przeniesie na rozłożone ręce, to otrzyma się szerokość równą długości, podobnie jak to jest w kwadracie odmierzonym za pomocą węgielnicy (Witruwiusz, O architekturze ksiąg dziesięć, Warszawa 2004, s. 73).*

1. Wyjaśnij, czym różniły się kanony: Polikleta, Lizypa, a co je łączyło.
2. Wyjaśnij koncepcję Witruwiusza, którą zainspirował się Leonardo da Vinci.

Polecenie 2

Przed tobą dwa rysunki przedstawiające postać wpisaną w okrąg i kwadrat. Pierwszy obrazuje koncepcję Witruwiusza. Drugi został wykonany przez Leonarda da Vinci i jest inspirowany opisem, który poznałeś. Środkiem okręgu jest pępek mężczyzny. Wykreśl w pracy Leonarda przekątne kwadratu, aby sprawdzić, gdzie się znajdują. Jakie są twoje spostrzeżenia? Czym różnią się rysunki?

PIĘKNO PROPORCJI I HARMONII. CZŁOWIEK WITRUWIAŃSKI LEONARDA DA VINCI

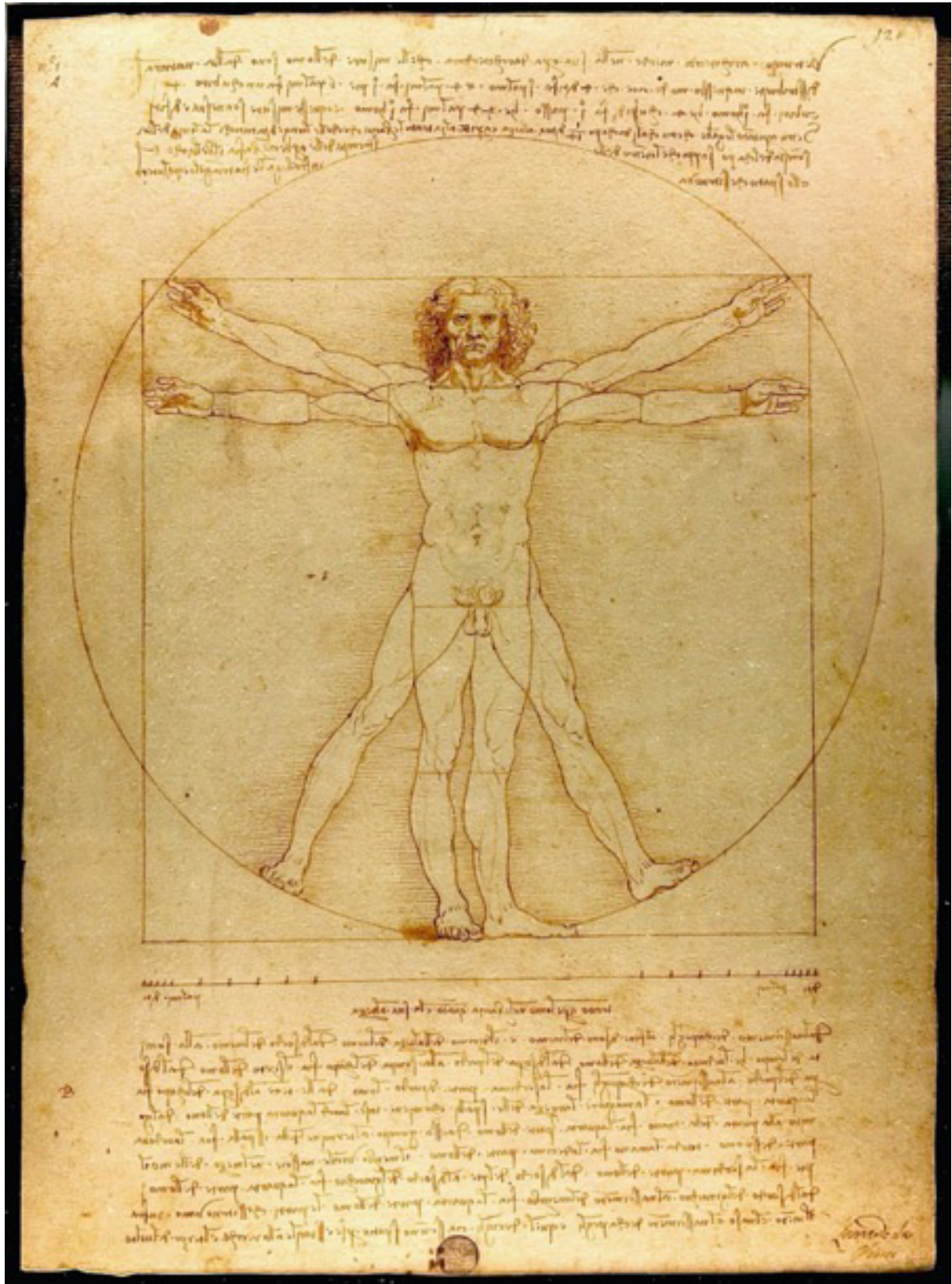

Cesare Cesariano • Człowiek witruwiański, 1521 • <https://pictures.abebooks.com/inventory/30880911774.jpg>

TADEUSZ BANOWSKI

• PRZYKŁADY ROZWIĄZAŃ METODYCZNYCH

Leonardo da Vinci • Człowiek witruwiański, ok. 1490

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/22/Da_Vinci_Vitruve_Luc_Viatour.jpg

DOBRA PRAKTYKA

PIĘKNO PROPORCJI I HARMONII. CZŁOWIEK WITRUWIAŃSKI LEONARDA DA VINCI

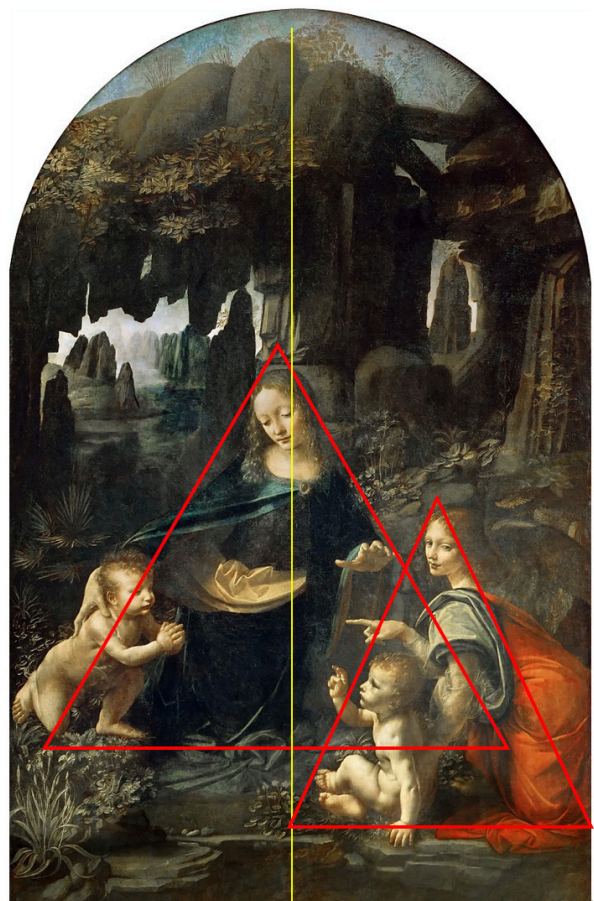
ZAŁĄCZNIK 2

Przed tobą dwa dzieła Leonarda da Vinci z zaznaczonymi elementami kompozycji. Określ, jak wpływają one na charakter dzieł malarza. Zwróć także uwagę na sposób przedstawienia człowieka.

ODNIESIENIE DO TRADYCJI KLASYCZNEJ

Leonardo da Vinci • *Mona Lisa*, między 1503 a 1506 • Luwr w Paryżu, https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/ec/Mona_Lisa%2C_by_Leonardo_da_Vinci%2C_from_C2RMF_retouched.jpg

Leonardo da Vinci • *Madonna w grocie*, 1483-1490, Luwr w Paryżu, https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e4/Leonardo_Da_Vinci_-_Vergine_delle_Rocce_%28Louvre%29.jpg

W zagadnieniach związanych z twórczością Leonarda da Vinci można odnaleźć związek z elementami klasycznej triady (prawda, dobro i piękno). Koncepcja piękna, wywodząca się z antyku, oparta jest na estetycznym ujęciu dzieła – człowieka i natury przez renesansowego artystę. Jego dorobek służy prawdzie, odkrywając boską naturę i łącząc ją z ziemską rzeczywistością. Artysta zespala matematyczną wiedzę z humanistyczną wrażliwością, eksponując wartości służące doznaniom estetycznym. •

TADEUSZ BANOWSKI – nauczyciel dyplomowany w Zespole Szkół im. C.K. Norwida w Nowym Mieście Lubawskim, pracował jako ekspert wiodący w zakresie przedmiotów artystycznych w Ośrodku Rozwoju Edukacji, egzaminator z języka polskiego i historii sztuki oraz ekspert w zakresie przygotowania i przeprowadzenia postępowania konkursowego na wykonanie opracowania i koncepcji zasobów edukacyjnych dla edukacji artystycznej w projekcie „Portal wiedzy dla nauczycieli Scholaris”.